

www.merhabahaber.com

Cilt: 15 • Sayı: 2
11 ŞUBAT 2015 ÇARŞAMBA

Merhaba

gazetesinin her **Çarşamba**
okurlarına armağanıdır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maliz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

KONYA'NIN
ÇINARLARI: 5

İBRAHİM ADIBELLİ

Mehmet
Ali Uz

BİR KONYA ÇINARI İBRAHİM ADİBELLİ

Geçen yıllarda başladığımız “Konya’nın Çınarları” başlıklı özel sayılarımıza devam ediyoruz. Bunlar, sayıları her geçen gün azalan her yönüyle Konya’nın hafızalarıdır. Bu sayımızda da doksanına merdiven dayamış bir Konya çınarı İbrahim Adıbelli ile yaptığımız söyleşiyi sunuyoruz.

UZ : Yetmiş, seksen yıl önceki Konya konusuna geçmezden önce biraz ailenizden, babanızdan bahsedermisiniz?

ADİBELLİ: Babam Hüseyin

oğlu Mustafa Efendi⁽¹⁾ (v.1942) nalbanttı. Hayvan hastalıklarından anlardı. O zamanlar Konya’da pek veteriner bulunmazdı. Halk hayvanlarını nalbantlara tedavi ettirirlerdi. Onlardaki bu bilgi tecrübe ile kazanılan bir bilgi idi.

Babam Akşehirli **Ahmet Talat (Yeşilsoy) Efendi**’yi⁽²⁾ (1877-1956) çok sayar ve severdi. Vaazlarını hiç kaçırmazdı. Ho-

(1) Hüseyin oğlu Mustafa Efendi, Musalla Mezarlığı (136 ada, 729 parsel) mefundur.

(2) Akşehirli Hacı Ahmet Talat Efendi için bkz. Mehmet Ali Uz, Konya Alimleri ve Velileri, Meram Belediyesi Yayınları, Konya 2013, S. 480-481.

İbrahim Adıbelli (d. 1928) ve Mehmet Ali UZ (d. 1935).

canın anlattıklarını akşam bize naklederdi. Hocayı gideceği yere at arabasıyla babam götürüp getirirdi. Babam mütedeyyin bir insandı.

Bağda bahçede üretilen meyve ve sebzeler pazarda pek para etmezdi. Çünkü herkes üretici idi. Babam bahçeden toplanan meyve ve sebzeleri arabasına doldurur. Bunları ova köylerinde, yün, yumurta ve hububatla değişirdi. Böylece hem sebze meyveler boşa gitmemiş hem de bir miktar gelir elde edilmiş olurdu. O zamanlar bunlara çerçi denirdi. Bunu meslek edinenler de vardı. Bunlar arabalarında her çeşit ihtiyaç maddeleri bulundurlardı. Bazen babamla birlikte köylere ben de giderdim. Köylerde yattığımız bile olurdu.

Babam hep, “*Ya Rabbi Peygamber Efendimizin yaşını geçirtme, 63 yaşında emanetini al*” diye dua ederdi. 1942 yılında, 63 yaşında iken üç gün hasta yattı, dördüncü günü de vefat etti. Eskiler de-

İbrahim Adıbelli Kimdir?

1928 yılında Yaka Mahallesi’nde doğdu. Babası Hüseyin oğlu Nalbant Mustafa Efendi (v.1942), annesi Emine Hanım’dır. İlkokulu ikinci sınıfa kadar Altınçeşme İlkokulu’nda okudu. Okul mevcut öğrenciyi almayınca iki sınıf 19 Mayıs İlkokulu’nun karşısında kira ile tutulan bir binaya taşınır. Dördüncü ve beşinci sınıfları da Kurtuluş İlkokulu’nda okur ve diplomasını buradan alır.

Sonra Sanat Okulu’na devam ederek, 1944-1945 ders yılında buradan mezun olur. Sanat okulundan mezun olduktan sonra, Sarayönü Özden Çiftliği’de bir yıl tornacı olarak çalışır. Bu arada Sanat Okulu Stajyer öğretmenliği için müracaat eder. O sıralarda il ve ilçelerde yeni sanat okulları açılmaktadır. Yeni açılan Akşehir Sanat Okulu’na tefsiye öğretmenliğine tayini çıkar. İki yıl çalıştıktan sonra Ankara’ya kursa çağrılır, iki aylık kurstan sonra asil öğretmenliğe geçirilir.

1948 yılında Ayşe Hanım’la evlenir. Bu evliliğinden Emine ve Emel adında iki kızı olur. 1955 yılında yedek subay olarak askerliğini Kayseri’de tamamlar. Bundan sonra Balıkesir ve Konya’da yirmi yıl öğretmenlik yapar ve 1978 yılında Konya’da emekli olur. Balıkesir’de kendi yaptığı torna tezgahı ile bir atölye açar. Emekli olduktan sonra da dokuz yıl Konya’da ticaretle iştigal eder. İlk eşi Ayşe Hanım’ın vefatından sonra 1988 yılında Yüksel Hanımla evlenir.

İbrahim Adıbelli, şimdi yazları Didim’de, kışları da Konya’da emeklilik hayatını sürdürmektedir.

vamlı, “Üç gün yatak, dördüncü gün toprak” diye dua ederlermiş. Aynen öyle oldu. Anne ve baba dedelerimi hiç tanımadım. İkisi de genç yaşlarda vefat etmişler.

Babam altı yıl askerlik yapmış. Savaşları, kıtlıkları ve yoksullukları onların nesli gördü. Altmış yaşındaki insanlar, 70-80 yaşında insan gibi yaşlı görünürdü. Âdeta çekilen çileler ve sıkıntılar yüzlerinden okunurdu. Yüzlerindeki her derin çizgi, bir hatıranın eseri idi sanki. Babamın çok askerlik yapmış olmasından olacak ki, annem babama, “Es-ker” diye hitap ederdi. Şimdi bir- bir buçuk yıl, hatta altı aylık askerliği bile çok görüyorlar.

O zaman genellikle aileler üretken aile idi. Bütün ihtiyaçlarını kendileri üretmeye çalışırdı.

Bizim ailemiz de böyle üretken bir aile idi. O zamanlar lüks ve israf diye bir şey yoktu. Şimdi herkes, büyük bir israf ve savurganlık içerisinde. Zengini de fakiri de böyle değil mi?

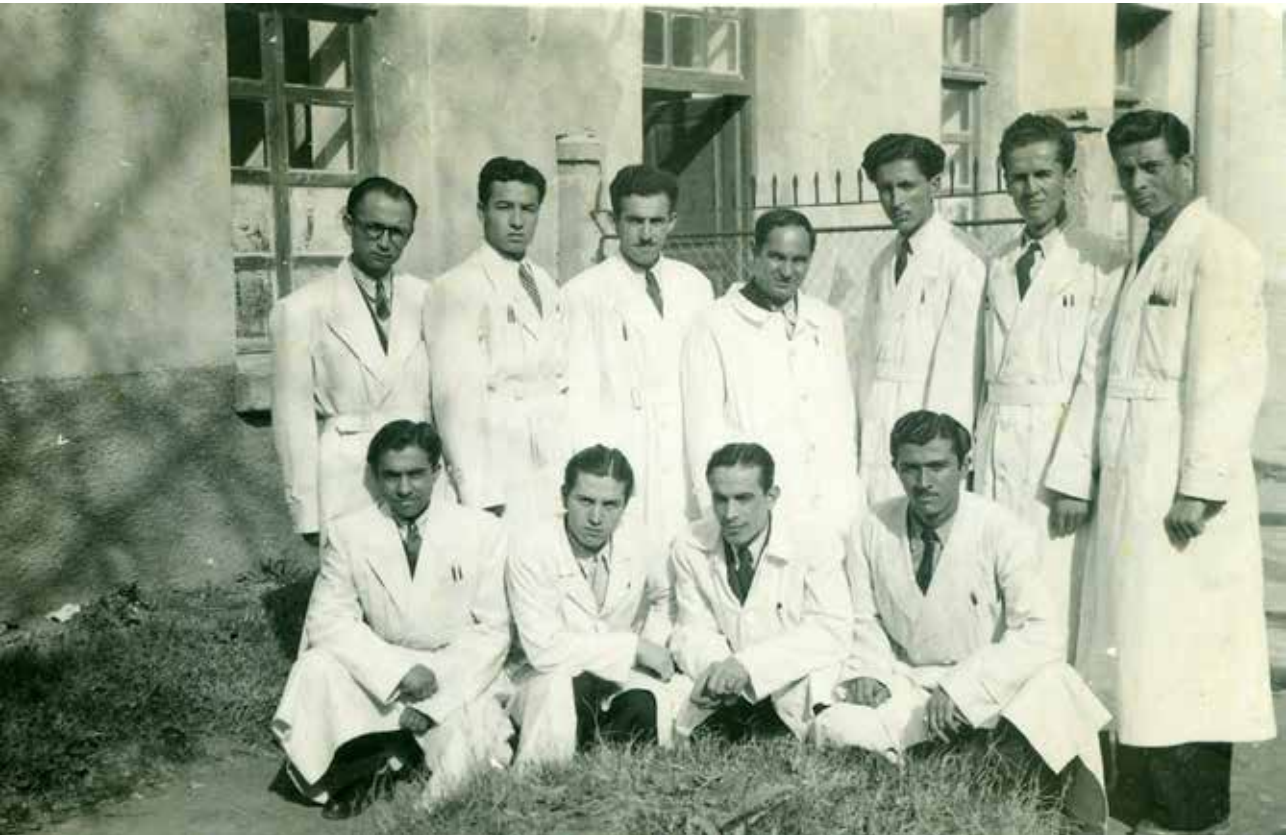
O zamanlar ihtiyacı karşılayacak ilkokul bile yoktu. Benim gibi çok çocuk ilkokulu uzak yerlerde birkaç okulda bitirirdi. Yollar yazın tozdan, kışın çamurdan geçilmezdi. Evlerde elektrik yoktu. Akşamları bütün ev halkı bir lambanın başına toplanırdı. Hanımlar örgülerini örer, öğrenciler derse çalışırdı. Şimdi evlerde herkesin ayrı bir odası var.

Üç oğlan, iki kız beş kardeş-tik. Ali Ağabeyim Mevlit Çiller Ustanın da ustası Çolak Ali Usta idi. Ortanca Ağabeyim de marangozdu. En küçükleri bendim. Ağabeyim çok iyi bir usta idi. Konya’da ilk hızarı o kurdu. O zamanlar iki beygirden fazla motorlardan ve sabit makinelerden çok yüksek vergiler alırlardı. Teşvik yerine bilakis köstek vardı. Bu yüzden sanayi bir türlü gelişemedi.

UZ: Konya’da son 50-60 yılda büyük değişiklikler oldu. Eski tarihî doku yok oldu. Allah uzun ömür versin 86 yaşındasınız, çocukluğunuz hangi semtlerde ve mahallelerde geçti. Bunlardan biraz bahseder misiniz?

ADIBELLİ: Hayhay. 1928 yılında Konya’da doğdum. Şehir evimiz, Abdülaziz Mahallesi’nde Serfice’li Şirin Hanım⁽³⁾

(3) Serfice, günümüzde Yunanistan’ın orta kesiminde bir kasabadır. Osmanlı Döneminde Manastır merkezinde bulunan Rumeli Vilayeti’ne bağlı bir sancak’dır. Kozana, Alasonya, Cuma, Naslıç ve Grebene kazaları Serfice Sancağına bağlıydı. Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi (1923 yılında Lozan Barış Antlaşması’na ek olarak yapılan

Sanat Okulunda öğretmen arkadaşları ile birlikte.

Çeşmesi'nin hemen arkasında idi. Bahçemiz de Yaka da olduğu için yazları Yaka'ya çıkardık. Beş-altı yıl da Hocafakı semtinde Hoca Ahmet Fakih Külliyesi'nin hemen doğu bitişiğinde bir bahçede oturduk. Bu mahalle ve bölgeleri çok iyi bilirim. Eski tarihî dokudan hiç eser kalmadı. Eskiden mahalleler, semtler biri birine çok benzerdi. Hepsinde aynı kültür cari idi.

UZ: Yaşadığımız yerleri anlatmaya Abdülaziz Mahallesi'nden başlayalım mı?

ADIBELLİ: Abdülaziz Mahallesi Konya'nın en eski ve tarihî sur içi mahallelerinden birisi

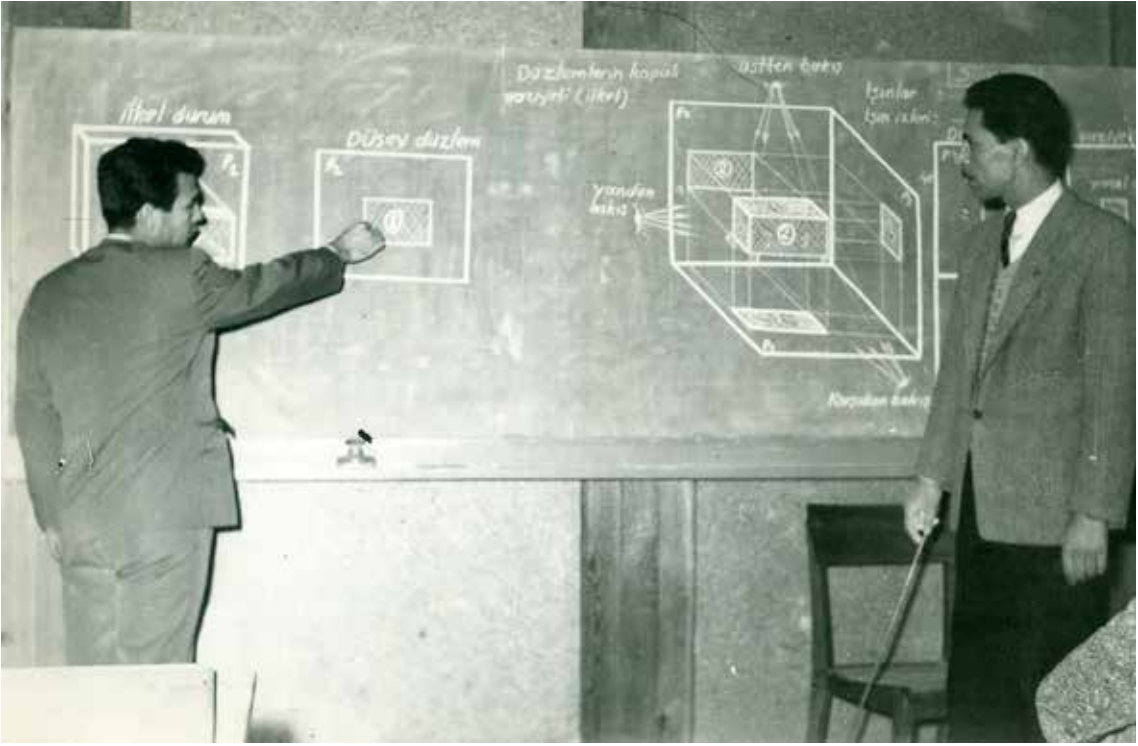
olup, mahallede pek çok da tarihî eser bulunuyordu. Mahalle halkının çoğu Ulumuhsineli idi. Neren böyle idi bilemiyorum. Bunların bir kısmı baharla birlikte köye gider, yazı orada geçirir kışa doğru tekrar şehre dönerdi Babam Ulumuhsineli annem ise Meram'lı idi.

Antalya Ambarı sahibi İhsan Çöretçioğlu, **Avukat Mehmet Ali Apalı** (1909-1987)⁽⁴⁾ ve Yeşilkayalar⁽⁵⁾ mahalle komşumuzdu. Serficehilerin evi de batı karşımızda idi. Şirin Hanım Çeşmesini bu aileden bir hanım yaptırmıştı. Kuzey karşımızda da **Şük-**

(4) Kadızade Sandık Emni Hacı Ethem Efendi'nin oğlu Apalı Ahmet Efendi ile Müderris Ali Kemali Efendi'nin kızı Nefise Hanım'ın oğlu Av. Mehmet Ali Apalı için bkz: Özgen Küçüköner, 'Apalı, Mehmet Ali' Konya Ansiklopedisi, C. 1, S. 241; Saima Yardımcı, Konya'da Asırlık Bir Çınar, Konya 2011, S. 180-183.

(5) Konya'nın tanınmış tüccarlarından olan Hasan Efendi (Yeşilkaya) Aliye Hanım ile evlenmiş, Niyazi ve Ali isimli iki oğlu olmuştur. Yeşilkayalar'ın soyu bu iki oğlundan devam etmektedir.

sözleşme uyarınca Türkiye ve Yunanistan'ın kendi ülkelerinin yurttaşlarını din esası üzerine zorunlu göçte tabi tutması) gereği Konya'ya da Serfice'den pek çok mübadil aile gelmiştir. Serfice'li Şirin Hanım da bu mübadillerdendir. 1931 yılında bu çeşmeyi yaptırmıştır.

rü Doruk'un⁽⁶⁾ (1878-30.03.1949) üç katlı konağı vardı. Sonra buraya çok katlı bir bina yapıldı. Bizim evden baktığınızda Askeri Hastane görünürdü. Önümüz tamamen boşluktu. Sağlı sollu da kabristanlar vardı.

Atatürk Evi'nin karşısında Av. M. Ali Apalı'nın evinin bulunduğu yerde eskiden küçük bir park vardı. Burası belediye tarafından parsellenip satıldı. Cadde üzerinde **Dr. Nevzat Özkal**'ın (Mehmet Memduh ve Hatice Fahrünisa oğlu, 1921-2010) 1958 yılında aldığı tarihî ev var. Özkan burayı hem konut hem de muayehane olarak kullanmıştır. Sonradan burası 1999 yılında Mimarlar Odası Konya Şubesi oldu. Bunun yanında da **Vaham Paşa**'nın kızları otururdu. Cadde üzerinde tarihî Konya evleri var-

dı. Şimdi bunların hepsi unutuldu.

Mahalle, 50-60 yıl öncesine gelinceye kadar tek, pek azı iki katlı kerpiç ve çoğu küçük hayatlı, toprak damlı tipik tarihî Konya evleri ile dolu iken, geçen süre içerisinde tarihî doku tamamen bozularak bölgeye çok katlı, estetik özelliği olmayan meskenler ve işyerleri yapıldı ve buna muvazi olarak da mahalleye genellikle yabancılar gelip yerleşti. Mahallenin hemen hemen yerli halkından kimse kalmadı. Başka bir ifade ile Abdülaziz Mahallesi de, hafızasını kaybeden şehrin, bahtsız mahallelerinden birisi haline geldi.

Mahallenin kuzey ve iç kesimleri işyerleri ile doldu, mahalle halkı arasındaki sosyal münasebetler de tamamen bozuldu. İnsanlar biri birlerini tanımaz hale geldi.

(6) Mehmet Efendi ile Havva Hanım'ın oğlu olan Şükrü Doruk için bkz. Nail Bülbül, 'Doruk, Şükrü', Konya Ansiklopedisi, C. 3, S. 130.

UZ: Tarihi Şehir dokusu gibi insanlar da unutuluyor. Biraz da mahalle komşunuz Nevzat Bey'den bahseder misiniz?

ADIBELLİ: Dr. Nevzat Özkal (Mehmet Memduh ve Hatice Fahrünnisa oğlu, 1921-2010) meşhur bir doğum mütehasısı idi. Onunla Balıkesir'de iki hemşeri olarak samimi olduk. Çok merhametli, fakir fukarayı koruyan bir insandı. Fakir hastalarından para almazdı. Orada doğumevi hastanesi baş hekimiydi. Sonra Konya'ya tayin edildi. Konya'da da aynı hayırseverliği devam etti. Nevzat Bey'i her zaman rahmetle yad ederim. 2010 yılında vefat etti. Üçler Mezarlığı'na (128 ada, 1330 parsel) defnedildi. Kızları nalen aynı mahallede ikamet etmektedir.

Zindankale'nin çevresinde büyük boşluklar yanında iki de mezarlık vardı. Boşluklar bizim oyun yerimiz gibi idi. Mezarlıklardan birisi Müslüman, diğeri Hıristiyan mezarlığı idi. Zindankale'nin ortasında büyük bir çukurluk bulunuyordu. Belediye buraya yıllarca çöp döküp doldurdu. Çukur dolduktan sonra, Muhabir Pazarı buraya nakledildi.

UZ: Bu çocukluk yıllarınızda unutamadığınız bir hatıranız var mı? Anlatır mısınız?

ADIBELLİ: Var tabii...Yukarıda bahsettiğim mezarlıklar 1937 yılında kaldırıldı. Durum önceden ilan edildi. İsteyen kabirlerini nakledebilir denildi. O yıllarda Konya'da pek çok kabristan yok edildi. Yüksek Kabristan da bu dönemde kaldırıldı.

Halk yakınlarının kabirlerini

başka kabristanlara nakil etmeye başladı. Pek çoğu da yerinde kaldı. Bir gün ben de arkadaşlarımla o çevrede oynuyorduk. "Yavrum" diye bir ses duyduk. Bir kabir açılmıştı. Kefenin baş tarafını açmışlar ceset ve kefen o gün gömülmüş gibi idi. Kefenin içinde 16-17 yaşlarında sarı saçlı bir kız çocuğu vardı. Annesi ağlıyordu. Bir süreden beri kabristana defin yapılmıyordu. Bu sebeple ceset gömüleli çok zaman geçmiş olmalı idi. Buna rağmen ne ceset ve ne de kefen çürümüştü. Bu hatıramı hiç unutamıyorum.

O günlere ait unutamadığım bir hatıram daha var. Onu da anlatayım. O zamanlar çocuklar bir disiplin ve terbiye sistemi içerisinde yetiştirilirdi. Her çocuk büyüklerini hem sever, hem sayar hem de korkarlardı. Büyüklerin sözü mutlaka tutulurdu.

Babam her zaman bana hava kararmadan evde olmalısın diye tembih ederdi. Bir gün oyuna daldık, eve akşam ezanı okunduktan sonra geldim. Herkes sofraya oturmuş yemek yiyordu.

Annem börek yapmıştı. Sessizce sofraya sokuldum. Babam “kalk” diye gürledi. Suçumu biliyordum. Sofradan kalktım. Babam, “Bugün buna kimse yiyecek vermeyecek” dedi. O gün aç yattım. Bu bana büyük ders oldu. Bir daha eve geç gelmedim. O zamanlar herkes akşamla yatsı arasında mutlaka sofrada olurdu. Bu vakte Konya’da “**Kaşık çalımı vakti**” denirdi. O saatlerde sokaklarda kimsecikler olmazdı. Şimdi öyle mi, herkesin eve geliş saati ayrı. Evlerde bir kaç sefer sofraya kuruyor. Şimdi oğlum kızım birkaç lokma fazla yesin diye tabakla peşlerinde dolaşıyor. Onlar da bu aşırı ilgi yüzünden şımardıkça şımarıyor. Ne gittikleri zaman belli ve ne de geldikleri zaman... Ne de nerede olduklarını soran var. Şimdi gençlerin hayatında büyük bir disiplinsizlik hâkim. Bu da genellikle onların aleyhine oluyor. Belki o zamanlar baskı fazlaydı, ama şimdi de serbestinin ayarı yok gibi geliyor bana.

UZ: Anlattığınız hatıralar unutulacak gibi değil gerçekten. Ders alınması gerekir. Şimdi Hocafaki semtini an-

latmaya geçebiliriz. 80 yıl önce bölge nasıldı?

ADIBELLİ: 1940’lı yıllarda beş-altı yıl kadar Hocafaki’da kirada bahçeli bir evde oturduk. Kira ile tuttuğumuz yer, Devlet Demir Yolları’nda bir müfettişin bahçesi idi. Bahçe **Hoca Ahmet Fakih Türbe ve Mescidi**’nin hemen doğu bitişiğinde idi. Arada bugünkü yol yoktu. Adam meraklı imiş, bahçede yirmi çeşidin üzerinde üzüm yetiştirmiş. Bende alışkanlık yaptı. O zamandan beri üzümü çok severim. O zamanlarda evimizin karşısındaki **Şekerfuruş Türbesi** kısmen ayakta idi. Türbenin doğusunun tren yoluna kadar üzüm bağları ile dolu idi. Yine türbenin kuzeyi ve batısı üzüm bağları ile çevrili idi. Bizim doğumuzda bir tarla aşağıda ise, demir yoluna kadar 13. Piyade Alayı vardı. Alayın yeri tren yolundan sonra da devam ederdi. Türbenin önünde de bir han olduğunu hatırlarım. Bu han sonradan yıkıldı. Bahçeye suyu, Çolak Hoca Camii’nin önünden kuzeye dönen Orta Irmak’tan alırdık. O zamanlar camiye Alavardı Camii denirdi. Sonradan Çolak Hoca Camii denilmeye başlandı.

Bugünkü Ali İhsan Dayıoğlu⁽⁷⁾ İlkokulu’nun bulunduğu yer ve çevresinde büyük bahçeler bulunuyordu. Bu büyük bahçelerden birisi de Eczacı Adil Karaağaç’ın⁽⁸⁾

(7) Dr. Ali İhsan Dayıoğluligil, Ali Bey (v. 1942) ve Sıdika Hanım’ın oğludur. 1927 yılında doğmuştur. Sündüz, Gündüz ve Gürbüz isimli çocukları vardır. 1996 yılında vefat etmiş, Üçler Mezarlığı’na (108 ada, 291 parsel) defnedilmiştir. Ali İhsan Dayıoğlu İlkokulu inşaatına 1996 yılında başlanmış, 1997 yılında tamamlanmıştır.

(8) Av. Mustafa Fevzi Karaağaç ile Kadınların kızı Fatma Zehra Hanım’ın oğlu olan Adil Karaağaç, Dr. Hıfzı Çeviker’in kızı Gülsere Hanım ile evlenmiştir. Karaağaç ailesi için bkzn. Saime Yardımcı, Konya’da Asırlık Bir Çınar, S. 56 - 61.

(d. 1923) bahçesi idi.

Şekerfuruş Türbesi'ni geçtikten sonra yol ikiye ayrılırdı. Soldaki yol Yaka yolu, sağdaki yol da eski Beyşehir yolu idi. Beyşehir Yolu'nun kenarında Akyokuş'un altıdan gelen dekovil yolu vardı. Bu hat demir yoluna doğru 13. Alay'da son bulurdu. Hattı askerler işletirdi. Vagonları küçük bir lokomotif çekerdi.

Yeni Beyşehir Yolu'nun güney tarafındaki bağlara da "**kum bağları**" denirdi. Yaka Mezarlığı'nın çevresinde de çok geniş tarlalar vardı. Bu tarlaların kuzeyinde de Hocacıhanlıların kayısılikları bulunuyordu. Keçili Deresi'nin devamı bu kayısıliklardan geçirdi. Gelen sel önce bu bölgeyi basardı. Bu sebeple bölge çok mümbitti. Şimdi bu kayısılikların bir bölümünde Tıp Fakültesi'nin Fizik Tedavi Merkezi bulunuyor. Diğer taraflarına da bahçeli evler yapıldı.

Keçili Deresi'nden çok sel geldiğinde önce bu kayısılikları basar sonra etrafa yayılırdı. Sel sularının bazen şehre kadar indiği olurdu. Bir seferinde sular Zindankale çukuruna kadar gelmişti.

O zamanlar Bölge çok mümbitti. Kışın çok kar yağardı. Bu sebeple tali ırmaklarda bile devamlı su akardı. Bölgede akıl almaz değişiklikler oldu. Şeker fabrikası da bölgeyi olumsuz etkiledi. Fabrika şehrin ortasında kaldı.

O döneme ait hiç unutamadığım bir hatıram var. Şekerfuruş Türbesi'nin bulunduğu geniş bahçe geniş bir taş duvarla çevrili idi. Ben de arkadaşlarımla duvarın dibinde oynuyorduk. Bahçe-

nin sahibi bahçesindeki taşları yola atmaya başladı. Taşların bir tanesi de başıma isabet etti. Başım yarıldı. Bayılmışım. O gün büyük bir travma geçirdim. Dilimde hafif bir arıza kaldı. Bahçeyi içindeki türbe yüzünden alırlar diye türbeyi de yıkanın bu şahıs olduğu söylenir⁽⁹⁾.

UZ: Şimdi çocukluğunuzun büyük bir bölümünün geçtiği Meram Yama bölgesine geçebiliriz. Eski Yaka nasıldı onu anlatalım.

ADIBELLİ: Yaka'daki bahçe, annemin bahçesi idi. Çok büyük değildi. Bahçe eski Yaka Camii'nin hemen arkasında idi. Cami o zamanlar Sarı Emmi Camii diye anılırdı. Şimdi Eski Yaka Camii diyorlar. O zamanlar Camiyi **Kadayıfçı'nın Ahmet Efendi**⁽¹⁰⁾ kıldırır, mahallenin çocuklarını da camide o okuturdu.

O zamanlar Kur'an okutmanın yasak olduğu dönemler. Hoca caminin önüne çocuklardan birisini bekçi koyardı. Jandarma uzaktan görününce gözcü haber eder, çocuklar arkadan kaçırılır Kur'anlar, cüzler ortadan kaldırırdı.

Bir seferinde jandarma yoldan değil de, arkadan tarlaların içinden geldiği için gözcünün jandarmanın gelişinden haberleri olmadı. Hocayı suçüstü (!) yakaladılar. Camideki cüzleri, Kur'an-ı Kerimleri bir çuvala doldurdular. Çuvalı da o yaz sıcağın-

da hocanın sırtına verip Meram'daki karakola götürdüler. Biz de belli etmeden arkalarından gittik. Karakoldan, "Ben ne yaptım da vuruyorsunuz?" diye hocanın sesi geliyordu. Hocayı bir daha çocuk okutmaması için tehdit ettikten sonra, serbest bıraktılar. Ahmet Efendi Hocayı sizin de tanımanız lazım. Şehir evleri sizin mahallede idi.

UZ : Evet Hoca komşumuzdu. Onu çok yaşlı haliyle hatırlarım. Allah rahmet eylesin.

ADIBELLİ: İşte o baskılar yüzünden bizim neslin din eğitimi çok eksik kaldı. Bizim neslin çoğu Kur'an okumayı bilmez. O zamanlar okullarda da din dersleri yoktu. Şimdiki nesil bizim nesle göre, çok şanslı. Biz bir kayıp nesiliz. Büyükler anlatır. Çanakkale Harbi'ne Yaka'dan 25-26 kişi gitmiş, bunun ancak dördü beşi dönebilmiş. O dönemlerde çok sıkıntı çekilmiş. Bağ bahçe işleri kadınlarla yaşlı insanlara kalmış. Kadayıfçı Ahmet Efendi bu dönemde Yakada oturan ailelerin bütün ihtiyacını karşılamış. Çarşıdan alınacak şeyleri alıp getirirmiş. Askere gidenler ailelerini Ahmet Efendi'ye emanet etmiş. Kadayıfçı'nın Ahmet Efendi'yi hatırlayanlar onu rahmetle anar.

UZ: O zamanlar Yaka'da yaşantı nasıldı?

ADIBELLİ: O zamanlar hayat sadece Yaka'da değil bütün bağ ve bahçelerde sabah namazından sonra başlardı. Önce tandır yakılır, ekmek yapılır sonra, inek sağılarak sütü haledilirdi. Sonra sıra temizliğe gelirdi. Her taraf silinip süpürülür, cilalanırdı.

(9) "Mehmet Salihin Ali Efendi bu abideyi (Şekerfuruş Türbesi) bahçesinden söküp atmak istiyordu. Taşlarını Hoca Fakih'ta yapılacak bir çeşmede kullanılmak bahanesiyle bu eşsiz Türk abidesini yıkmıştır" Bknz İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, Konya 1964, s. 742.

(10) Kadayıfçı Ahmet Efendi, Dr. Ali İhsan Dayıoğlu'ün dedesidir. Konya Meram Melikşah Mahallesi'ndeki Ali İhsan Dayıoğlu İlköğretim Okulu, 1967 yılında Dayıoğlu tarafından yaptırılmıştır.

Buzdolabı yoktu. Gece serinletilen yiyeceklerin üzeri sıkıca örtülerek gölgede sıcaktan muhafaza edilirdi. Bundan sonra da sıcak basıncaya kadar bağ ve bahçe işleri ile uğraşılırdı.

Çamaşır ise başlı başına bir işti. Kadınları iki üç gün uğraştırırdı. Çamaşır suyu mahalle çeşmesinden taşınırdı. Deterjan diye bir şey yoktu. Çamaşır kille, meşe külü ve tokuçla yıkanırıldı. İçme suyumuzu tepeden, dahililer denilen yerdeki çeşmeden sırtımızda testilerle getirirdik. Bu su, Konya'nın en kaliteli suyu idi.

Hayat gerçekten çok zordu. Şimdi hiçbir hanım bu kadar işin hakkından gelemez sanırım. Erkeklerin işi de pek kolay değildi. Onlar da bahçe işleri ile uğraşır, çarşıda işi olanlar şehre yaya gidip gelirlerdi. Üretilen ürün para etmezdi. Herkes üretici idi.

Meram'da her mevsimin işi ayrı idi. Kışa yazdan hazırlanılırdı. Hiçbir şey boşa götürülmez değerlendirilirdi. Sebze ve meyveler kurutulur, güzün pekmez kaynatılırken çeşit çeşit reçel yapılırdı.

Eskiden Yaka'da bir iki aile dışında kışın kimse kalmazdı. Herkes şehre inerdi. Biz de inerdik. Bu eskiden kalma bir alış-

kanlıktı. Kış şartları da çok ağırdı.

Bizim bahçenin bitişiğinde annemin amcazadesinin pek çok arı kovanı vardı. O zamanlar ziraat ilaçları olmadığı için çok bal alınırıldı. Yaka'da sadece bunlar kışlardı.

Yaka'da eskiden tepeler ve tepelerin etekleri tamamen çıplaktı, evler ve bahçeler, Yaka Irmağı'nın altında idi. 13. Alay, yazın tepenin eteklerine çadır kurar ve yaz boyu burada talim yaparlardı. Bazen askerlere oraya meyve satmaya giderdim.

UZ : Aileler eskiden bağa bahçeye baharda erkenden çıkar, güzün de geç inerlerdi. O zamanlar okula nasıl gider gelirdiniz?

ADIBELLİ: O zamanlar otobüs ve dolmuş yoktu. Okula yaya gider giderdik. Yollar bir karış tozdu. Tozlar ayakkabılarımızın içine dolardı. Bunun için ayakkabımızı iki ucundan bağlar, omzumuza atardık. Öğleyin de annelerimizin koyduğu azıkla idare ederdik. Bazen de çocukları yoldan geçen arabalar alırdı. Akşam eve dönünce annem bir leğene sıcak su koyar, ayaklarımızı yıkardı. Şimdi öğrenciler dolmuş ve otobüse bile binmiyor, onları evle-

rinden okul servisleri alıyor. Ama onlar bu nimet ve kolaylıkların farkında değiller.

UZ: 1940'lı yıllarda öğrenci idiniz, biraz da bu yıllardan bahsedebilir misiniz?

ADIBELLİ: O yıllar da çok sıkıntılı yıllardı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında her şey karneye bağlandı. Ekmek, kaput bezi, şeker ve gaz yağı karne ile dağıtılırdı. O yıllarda iki ağabeyim askere alındı. Eş ve çocuklarının bütün yükü annemin sırtına bindi. İneğimizden bağ ve bahçeden elde ettiklerimizle geçinmeye çalıştık. Şehir evimizde de ahır ve samanlığımız vardı. Serficeli Şirin Hanım Çeşmesi'nin önünden aslıma sığır giderdi. İnekler dönerken sığır sürüsü ile birlikte şehrin merkezine bir çok da sivrisinek gelirdi. Harp yıllarında geceleri pencereler kalın perdelerle kapatılırdı. Pencereden ışık sızan evleri bekçiler uyarırdı. Bu yıllarda unutamadığım bir olay da, Sanat Okulu öğrencileri ile Askeri Lise öğrencileri arasında olan kavgadır. Şimdi İmam Hatip Lisesinin bulunduğu yer futbol sahası idi. Burada Sanat Okulu ile Askeri Lise arasında yapılan maçta kavgaya çıkar. Sonra Askeri Lise öğrencileri Sanat Okulu'nu basar. Sanat Okulu öğrencileri de hurdalık deposundan aldıkları demirlerle kendilerini korumaya çalışır. Kavgada bazı öğrenciler tutuklanmıştı. Ben maçta yoktum. Pazartesi günü okula geldiğimde polisler beni de yakalayıp karakola götürdüler. Bir yolunu bulup karakoldan kaçtım. Bu olay Ankara'ya isyan gibi aktarılmış. İsmet İnönü Konya'ya geldi. Sonra öğrencileri barıştır-

dılar. Karşılıklı okullarda yemekler yendi ve olay böylece tatlıya bağlandı.

UZ: Uzun yıllar Akşehir'de kaldınız. Orada evlendiniz. Biraz da Akşehir hayatınızdan bahsedebilir misiniz.

ADIBELLİ: Akşehir'e, bit-pazarından aldığım bir kilime yaptıklarımızı sarıp annemle birlikte gittik. O zamanların vasıtası trendi. Tayin evraklarımı Maarif Müdürlüğüne verdim. Sanat Okulu'na ilk tayin olunan öğretmen benmişim. Okulun yeri bile belli değilmiş. Bana, "Her gün gel şurayı imzala ondan sonra da gez" dediler. Bir hafta böyle yaptım. Sonra, Konya'dan vali ve maarif müdürü geldiler. Okul yeri olarak boş olan askerlik şube binasının yerini buldular. Öğretmen ve yönetici açığı da kapatıldıktan sonra okula bir hayli öğrenci kaydedtik ve eğitime başladık. Müdür yardımcımız Enver Şevki Botsalı'nın⁽¹¹⁾ (1928-1991) Ağabeyi Kemal Bey'di. İyi bir insandı. Daha sonraki yıllarda talebe sayısında bir azalma oldu. Bu sebeple okul yarı yatılı yapıldı. Köylerden öğrenci aldık.

Tecrübeli, yaşlı başlı bir edebiyat öğretmenimiz vardı. Osmanlı Döneminde yetişmiş bir insandı. Çok iyi Arapça, Farsça ve Fransızca bilirdi. "Harp yıllarında üç ay maaş aldığımız olurdu, ama bunu hiç dert edinmezdik. Eskisi gibi çalışıyorduk. Şimdi genç öğretmenlerden bu kadar maaşa bu kadar öğretmenlik diyenleri görüyo-

(11) Hacı Hüseyin Bey ve Şerife Hanım'ın (1893-1976) oğlu olan Enver Şevki Botsalı, öğretmen ve yazardır. 1991 yılında vefat etmiş, Hacifettah Mezarlığı'na (112 ada, 1846 parsel) defnedilmiştir. Ulemeden Müderris, İplik Tüccarı Botsalızade Hacı Emin (Botsalı) Efendi (1864-1938) de bu ailedendir. Ayrıca Botsallılar Ailesi için bkz. Saime Yardımcı, Konya'da Asırlık Bir Çınar, s. 274-279.

İbrahim Adıbelli ve eşi Yüksel Adıbelli

rum da çok üzülüyorum” derdi. O zamanlar maaşlar gerçekten çok azdı. Bir gün gece nöbetçisi idim. Aniden kapı açıldı. Önlerinde eli sopalı, başları sivri külahlı, özel kıyafetleri olan bir gurup insan içeri girip masamın etrafında dolaştıktan sonra çıkıp gittiler. Hademeyi çağırıp bunların kim olduğunu sordum. Onlar yarenler gurubu imiş. Bazı yerleri böyle dolaşırlarmış. Sonra toplantılarına beni de davet ettiler. Akşehir’e gelir gelmez dikkatimi çeken şeylerden birisi de iri yarı, uzun ve kıvılcaklı insanlar oldu. Bunlar Rusya’dan gelen Hıristiyan Kazaklar⁽¹²⁾ imiş. Bunlar Akşehir Gölü’nün kenarındaki evlerinde oturur, balıkçılıkla geçinirlerdi. Sonra bunlar Akşehir’den gitmek istemişler. Bir kısmı Rusya’ya, bir kısmı da Amerika’ya gitmiş.

Akşehir’e o zamanlar küçük Bursa derlerdi. Her taraf yemyeşil bağ ve bahçelikti. Her gün

ikindiden sonra belediye binasının önünde halk ürettiği ürünleri satardı. Yörükler de dağlardan yağ, yoğurt ve peynir getirirlerdi. Satılanlar hem güzel hem de çok ucuzdu.

UZ: İnsan hayatında hatıraların önemli bir yeni vardır. Hayatınızda unutamadığınız hatıralarınız olmalıdır. Bunlardan bir kaçını anlatır mısınız?

ADIBELLİ : Hayatımda gerçekten unutamadığım acı, tatlı pek çok unutamadım hatıram vardır. Bir kaçını anlatayım.

Siz Bari Alışmayın

Annemin, Yaka’nın ileri gelen eşrafından Avgaz’ın Salih adında bir dayısı vardı. Salih dayı sözü sohbeti dinlenir, bir zattı. Torunu da Sanat Okulu’ndan arkadaşımды. Yaz aylarında bir gün onlara gittim. Salih Dayı ağacın altına oturmuş çubuğunu tütürüyordu. Ben de dayımın elini öpüp yanına oturdum. Salih Dayı bir süre sonra, tütün tabakasını

(12) Kazaklar, Rusya’dan 1911 yılında Osmanlı imparatorluğuna bağlı Konya vilayeti, Akşehir kazasına da muhacir olarak gelmişlerdir. Bu Köylerden biri de Akşehir’in, Gürsu (Kazak) Köyü’dür.

çıkardı ardı ardına üç sigara sarıdı. Sonra üçünü birden yaktı. Biri kendisi aldı, ikisini de torunuyla bana verdi. Biz “İçmeyiz” dediysek de ısrar etti ve “Kimse görmez şurada birlikte bir keyif yapalım” dedi. İsrar üzerine biz de sigaraları alıp daha bir nefes çekmeden, suratımızda iki Osmanlı tokadı patladı. “Ulan gidiler, demek ki bir sigara veren olsa içeceksiniz. Biz alıştık, siz bari alışmayın” dedi. Salih dayı bizi bir oyuna getirmişti. Ama, o oldu bir daha hayatımızda sigara denemesinde bulunmadık.

Kayserili Kazığı

Ankara’da Yedek Subay Okulu’ndan sonra, kurada Kayseri Tamir Bakım Fabrikasına çektim. Hanımla beraber Kayseri’ye gittik. Bir Hanın önünden bir fayton çevirdik ve bizi temiz bir otele götürmesini söyledik. Arabacı bizi bir çok yer dolaştırdıktan sonra, bir otelin önünde indirdi. Ertesi günü kalkınca gecelediğimiz otelin, akşam arabaya bindiğimiz hanın yanında olduğunu gördük. Arabacı bizden bir hayli de para almıştı. O gün böyle bir Kayserili kazığı yemiştik. Bu da unutulacak gibi değildi. Ama ben hiçbir Kayserili’ye Konya külahı giydiremedim.

Bu Parçayı İmal Edemezsiniz

Kayseri’de Tamir Bakım Fabrikasında işe başladım. Bir gün teknik müdür durumundaki binbaşımız beni yanına çağırıldı. Atölyenin çevresinde duran onlarca REO kamyonlarını göstererek, bunların pek çoğunun elinde tuttuğu parça yüzünden yattığını söyleyip, bu parçayı yapıp yapamayacağımızı sordu. Ben binbaşımın elindeki parçayı alıp inceledim. Parça çelik dökümdü. Binbaşıya , “Binbaşım eğer döküm atölyesinde bu parçayı dökümlerle ben işlerim” dedim. Parçayı dökümhanede döktürdük. Ben de tornada parçayı işledim. Parçanın aynısını yaptık. Fakat parçanın dayanıp dayanamayacağını bilmiyorduk. Parça yerine takıldı. Motor çalıştırıldı, günlerce parçanın denemesi yapıldı. Parçayı söküp inceledik. En küçük bir bozulma yoktu. Başarmıştık. Bu parçadan beş-on tane

daha imal ettik. Yerlerine takıp araçları birliklerine gönderdik. Binbaşımız bundan çok mutlu olmuştu. Parça imaline devam ederken bir gün zamanın genel kurmay başkanı ile bir Amerikalı general fabrikaya teftişe geldi. Bizim bu parçayı imal ettiğimizi görünce Amerikalı general, “*Bu yapamazsınız. Bunu imal edemezsiniz. Bunun parçası Amerika’dan getirilecek*” diye bağıyordu. Adam çılgına dönmüştü. Sonra çıkıp gittiler. Hemen ardından da Genel Kurmaydan parçanın yapımının durdurulması emri geldi. Fabrika kumandanı albay imalatın durdurulmasından, binbaşı da devamından yana idi. Araları açıldı. Binbaşının başka bir yere tayini çıktı. Ben terhis olduğumda o arabalar hâlâ duruyordu. Sonra ne oldu bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa o da, 60-70 sene önceki Amerika’nın aynı Amerika olduğudur.

Lüzumsuz Bir Nöbet

Terhis olacağıma yakın nöbetçi idim. Bir astsubayla nöbet mahallerini dolaşıyorduk. Bir asker hiç bir şey olmayan bir meydan da nöbet tutuyordu. Asker neyi beklediğini bilmiyordu. Meseleyi nöbet defterine not ettim. Ertesi günü kumandan beni çağırıp deftere geçtiğim notu sordu. Ben de durumu kumandana anlattım. Kumandan bu işlere bakan subayı çağırırdı. Meseleyi o da bilmiyordu. Albay subaydan meseleyi inceleyip neticeyi kendisine bildirmesini istedi. Vaktiyle fabrikada katırlar varmış. Nöbet tutulan yerde de ot balyaları bulunuyormuş. O zamanlar burayı bir nöbetçi bekliyormuş. Katırlar gidince ot balyaları da kaldırıl-

mış. Ama buradaki nöbetin kaldırılması unutulmuş. Kumandan bana teşekkür etti, ilgili subaya da fena halde kızdı. Ben farkına varmasaydım bakalım daha ne kadar lüzumsuz yere nöbet tutulacaktı.

Yarım Not İçin

Son bir hatıram da Konya’da öğretmenliğimle ilgili. Bir gün idari binadan atölyeye doğru gidiyordum. Banklardan birisine oturan bir öğrencinin hıçkırık hıçkırık ağladığını gördüm. Gencin yanına gidip neden ağladığını sorunca öğrenci. “*Hocam, İngilizce imtihanına girmiştım. Dörtle belgeleniyorum. Hayatım söndü*” dedi. Önce müdür muavinine not cetvelini müdür beye vermemesini söyledikten sonra, arabama bindim ve dersin hocası le mümeyyizleri evlerinden alıp okula getirdim. Onlara yarım notla hayatları karartmanın yan-

Barbaros Hayrettin Paşa Camii, Didim - Aydın.

liş olacağını anlattım. Hiç itiraz etmeden not cetvelindeki dördü dört buçuk yaptılar ve çocuğun yarım notla hayatı kurtulmuş oldu. Bu genç sonra okuyup mühendis oldu. Üniversitelerde bile bir iki notla gençler okuldan atılıyor. Öyle yarım veya bir iki notla hayatlar karartılmamalı diye düşünürüm.

Barbaros Hayrettin Paşa Camii

Didim'de Konya Kültür Sitesi'nde bir yazlığım var. Burada cami yoktu. 1990'lı yıllara doğru buraya bir cami yaptırmak istedik. Siteni bekçisinin hanımı birgün İbrahim Bey diye seslendi, buyur dedim. "Bugün bir rüya gördüm, şu tepeden ezan sesi geliyordu, Allah hayırlara getirsin dedim", cami yaptırmaya teşebbüs edince, biz caminin başka bir yere yapılmasını düşünmüştük. O zamanlar Aydın valisi bölgeye gelmişti, ondan bir cami yeri istedik. O cami için istediğimiz yeri beğenmedi, camiyi şu tepeye yapın diye bir yer gösterdi. O da bekçinin hanımının rüyasında gördüğü yeri. İki üç yıl uğraştıktan sonra bir dernek kurduk ve camiyi 1992 yılında arkadaşların da yardımı ile camiyi bitirdik. Sitenin bulunduğu koy vaktiyle Barbaros Hayrettin Paşa'nın tershanesi imiş. Bizde

bu sebeple caminin adını Barbaros Hayrettin Paşa adını koyduk. Şimdi 3200 metre bahçesi ve lojmanı olan güzel bir camimiz var. Cami yapılırken karşı çıkanlar oldu, ama engelleyemediler. Aradan bir süre geçti, 28 Şubat döneminde eşimle birlikte beni irticai faaliyette bulunuyorlar diye şikayet ettiler. Altı saat nezarete kaldık, namaz kılmaya bile salmadılar. Bir cuma günüydü. Akşama doğru savcı geldi, dosyayı incelemiş, bizim ifademizi almaya bile lüzum görmeden bizi salıverdiler. Zamanla bizi şikayet edenlerden bazıları, "Biz bozuk fabrikanın bozuk mamülleri, kusura bakmayın" demek mecburiyetinde kaldılar.

UZ: Son olarak gençlere neler söylemek istersiniz?

ADIBELLİ : Biz ve bizden önceki nesil hayatın bütün zorluklarını yaşadı. Harp gördü, yoklukla ve kıtlıklarla mücadele etti. Hayat zordu. Şimdi hayat çok kolaylaştı. Gençler bunların kıymetini bilsinler, lüks ve israftan uzak dursunlar yeter derim. Anne ve babalar da çocuklarının terbiye ve eğitimleri konusunda hassas davranmalıdır.

UZ: Verdığınız bilgiler için teşekkür ederim.

ADIBELLİ : Ben teşekkür ederim.